

**ArcheoPro Archeologisch rapport
Nr 16115**

**Hoeksestraat, Someren
Gemeente Someren**

**Inventariserend Veldonderzoek (IVO-0);
Bureauonderzoek en verkennend booronderzoek**

Richard Exaltus
Joep Orbons

Januari 2017

ArcheoPro

ArcheoPro Archeologisch rapport Nr 16115

Hoeksestraat, Someren Gemeente Someren Inventariserend Veldonderzoek (IVO-0); Bureauonderzoek en verkennend booronderzoek

Colofon	
Opdrachtgever:	Crijns Rentmeesters, Witvrouwenbergweg 12, 5711 CN Someren
Status:	Concept versie 30-01-2017
Projectcode :	14-222
Bestandsnaam :	ArcheoPro, Hoeksestraat, Someren, 2017 01 30
Archis melding (OM nummer):	4028157100
Bevoegd gezag:	Gemeente Someren
Opslagplaats documentatie:	Provincie Noord-Brabant
ISSN:	1569-7363
Auteur:	Richard Exaltus, Joep Orbons
Projectleider:	Richard Exaltus
Projectmedewerkers:	Richard Exaltus, Joep Orbons, Hon Rik
Onderaannemers :	nvt
Autorisatie:	Drs. R.P. Exaltus; senior-archeoloog
	
Uitgegeven door ArcheoPro © Copyright 2016 ArcheoPro, Eijsden	
ArcheoPro Sint Jozefstraat 45 NL 6245 LL Eijsden Nederland	Tel : 0(0 31) 43 3672586 www.archeopro.nl
Kamer van Koophandel Limburg: 14117581 e-mail: info@archeopro.nl	

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	5
1.1 Algemeen.....	5
1.2 Locatiegegevens	5
1.3 Aard van de ingreep.....	5
1.4 Onderzoek.....	5
2 Bureauonderzoek.....	9
2.1 Methode en bronnen	9
2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem.....	11
2.3 Archeologie	17
2.4 Informatie amateurarcheologen.....	18
2.5 Historie	21
2.6 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	26
2.7 Onderzoeksstrategie.....	27
3 Veldonderzoek.....	29
3.1 Verrichte werkzaamheden.....	29
3.2 Resultaten testputje.....	29
3.3 Resultaten booronderzoek.....	31
4 Conclusies en aanbevelingen (beleidsadvies)	33
Verklarende woordenlijst.....	34
Archeologische tijdschaal	34
Bronnen	35
Literatuur	36
Bijlage 1: Boorbeschrijving	37
Betekenis van de afkortingen:	37

Samenvatting

Op 2 januari 2016 is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd op een terrein aan de Hoeksestraat te Someren-Eind.

Het archeologisch onderzoek betrof een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) met bureaustudie. Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel. Het Inventariserend Veldonderzoek heeft vervolgens tot doel om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen door middel van veldwaarnemingen. Hiermee kan de vraagstelling beantwoord worden of binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of deze vervolgonderzoek en/of planaanpassing vereisen.

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied oorspronkelijk een middelhoge verwachting voor wat betreft de aanwezigheid van archeologische resten daterend vanaf het neolithicum. Uit gegevens van de terreineigenaar blijkt dat in 1997 zestig centimeter van het beneden de bouwvoor gelegen deel van de bodem is afgegraven. Om na te gaan of dit inderdaad het geval is en of dit overla binnen het plangebied dat ingrijpende aantasting van de bodem heeft geleid, zijn binnen het plangebied 11 boringen gezet.

Uit de resultaten van het met de zandguts verrichte onderzoek blijkt dat de bodem binnen het plangebied over het geheel genomen uit een ongeveer zestig centimeter dik pakket vergraven, humusrijk zand bestaat met direct daaronder, witgrijs, ongeoxideerd dekzand. Resten van een esdek of van podzolvorming ontbreken volledig. Zelfs geoxideerd zand, is niet (meer) aanwezig. Dit bevestigt de gegevens van de terreineigenaar waaruit blijkt dat het deel van de bodem onder de bouwvoor, in 1997 zestig centimeter is afgegraven.

Gezien het bovenstaande geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren.

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Opdrachtgever:	Crijns Rentmeesters, Witvrouwenbergweg 12, 5711 CN Someren
Datum uitvoeringveldwerk:	02-01-2016
Archis onderzoeksmelding:	4028157100
Bevoegd gezag:	Gemeente Someren
Bewaarplaats vondsten:	Provincie Noord-Brabant
Bewaarplaats documentatie:	Provincie Noord-Brabant

1.2 Locatiegegevens

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Someren
Plaats:	Someren
Toponiem:	Hoeksestraat
Globale ligging:	Ongeveer een kilometer ten noorden van Someren-Eind; ten noorden van de Hoeksestraat
Coördinaten plangebied:	178468 / 375418 178468 / 375476 178541 / 375476 178541 / 375418
Oppervlakte plangebied:	0,33 ha
Eigendom:	particulier
Grondgebruik:	Weiland en boomgaard
Hoogteligging:	± 26 m +NAP
Bepaling locaties:	GPS Garmin, meetlinten

1.3 Aard van de ingreep

Aard ingreep:	de bouw van twee woningen
---------------	---------------------------

1.4 Onderzoek

Op 2 januari 2016 is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd op een terrein aan de Hoeksestraat te Someren-Eind.

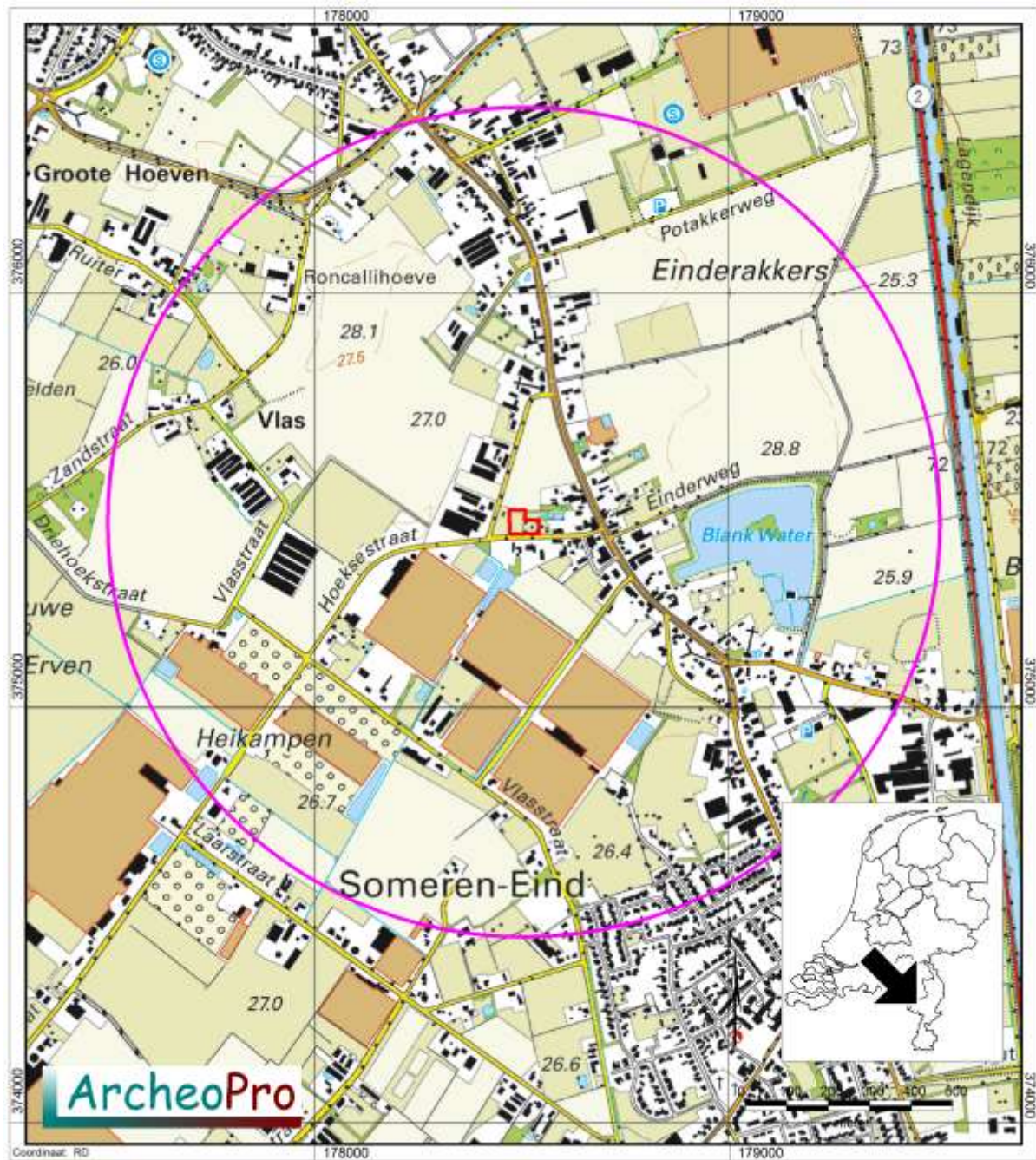
Het archeologisch onderzoek betrof een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) met bureaustudie. Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel. Het Inventariserend Veldonderzoek heeft vervolgens tot doel om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen door middel van veldwaarnemingen. Hiermee kan de

vraagstelling beantwoord worden of binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of deze vervolgonderzoek en/of planaanpassing vereisen.

Het plangebied ligt in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op grond van dit beleid valt het plangebied in een zone die in verband met de ligging binnen een zone van categorie 3. Het betreft gebieden met een archeologische waarde in verband met de ligging in een historische kern. Hier is archeologisch onderzoek vereist bij bodemingrepen die dieper reiken dan veertig centimeter en die meer dan honderd vierkante meter beslaan. Om in deze zone een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

ArcheoPro voert haar onderzoeken uit conform de hiervoor vastgelegde normen en richtlijnen (KNA 3.3) en is door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) vergunning verleend tot het verrichten van bepaalde archeologische werkzaamheden in het kader van het doen van opgravingen, bestaande uit prospectie door middel van booronderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. R.P. Exaltus (senior-archeoloog), ing. P.J. Orbons (senior vakspecialist) en H. Rik (veldtechnicus).

Figuur 1: De ligging van het plangebied (rood omlijnd) met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

Figuur 2: De binnen het plangebied voorgenomen bouw van twee woningen

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode en bronnen

Onderzoeksgebied bureauonderzoek: Cirkel met een straal van één kilometer rond het centrum van het plangebied

Tijdens het bureauonderzoek wordt door de bestudering van beschikbare bronnen, kennis vergaard omtrent de bodem en geologie van het onderzoeksgebied en de hierin bekende en te verwachten archeologische waarden.

Aan de hand van de resultaten van het bureauonderzoek kan de beste aanpak voor het veldonderzoek worden bepaald.

Hierbij zijn de volgende bronnen geraadpleegd (voor bronvermelding; zie ook literatuurlijst, dit geldt ook voor de kaarten die in de tekst opgenomen zijn):

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Archeologische MonumentenKaart (AMK)
- ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS)
- Atlas van topografische kaarten Nederland 1955-1965, 1:50.000
- Bodemkaart 1:50.000
- Gemeente Someren, Archeologische beleidskaart
- Historische topografische atlas van Noord-Brabant 1836-1843, 1:25.000
- Landschappen van Maas en Peel, J. Renes, 1999
- Geomorfologische kaart 1:50.000
- Geologische kaart 1:50.000
- Grote historische atlas van Nederland 1:50.000 1838-1857 (Deel Zuid)
- Grote historische topografische atlas van Nederland, provincie Noord-Brabant 1:25.000 1894-1926
- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)
- Kadastrale minuutplan met aanwijzende tafels, 1830
- Provincie Noord-Brabant, Cultuurhistorische waardekaart
- Tranchotkaart 1805

Figuur 3: De binnen het plangebied voorgenomen bouw van twee woningen

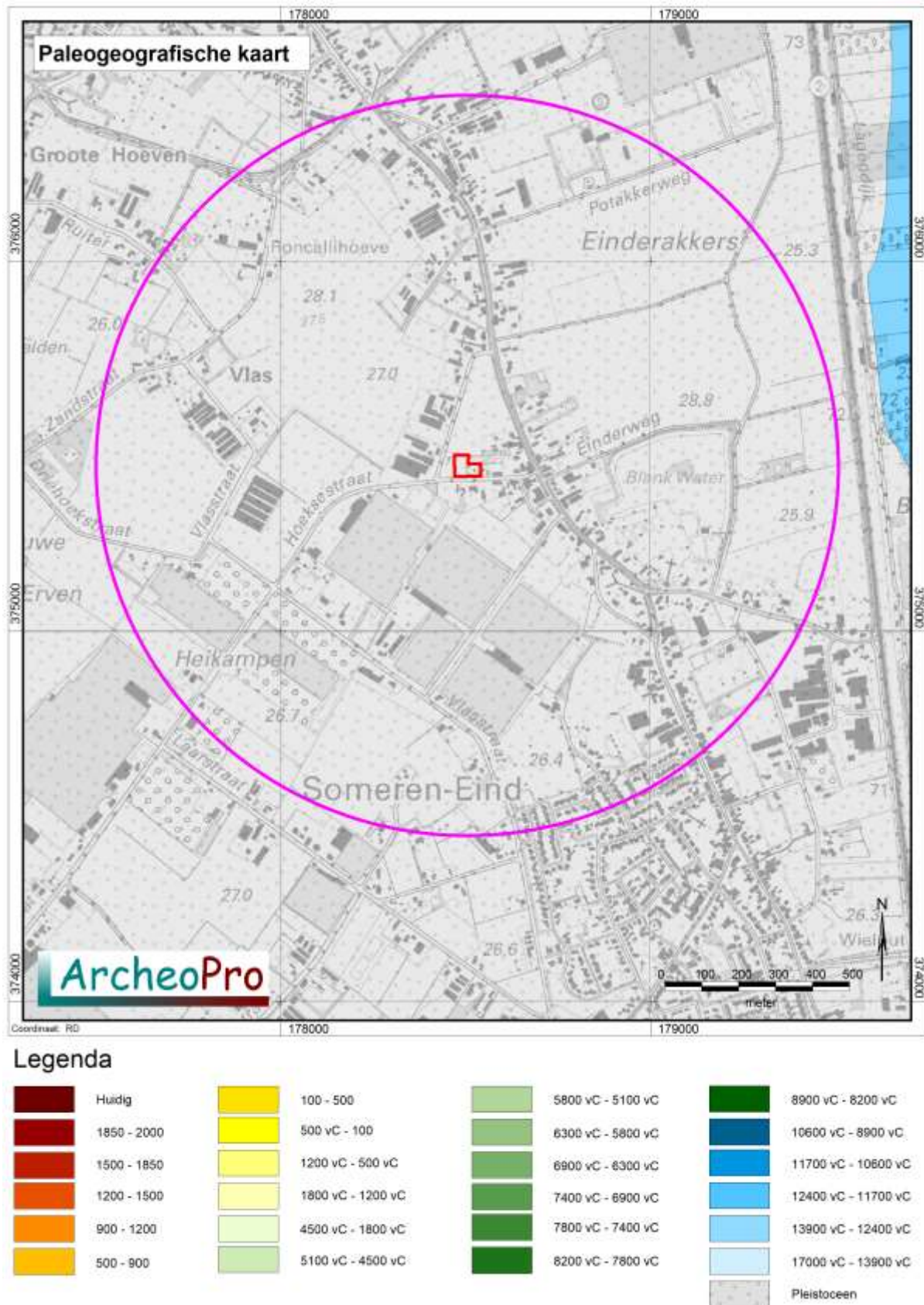
2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem

Het plangebied ligt in de Roerdalslenk, ten westen van de overgang met het hoger gelegen Peelblok. Door de hogere ligging vormt het Peelblok een waterscheiding. Ten westen van het Peelblok stroomt het water via de slenk richting 's Hertogenbosch en ten oosten monden de rivieren in de Maas uit. In het Pleistoceen (2,6 miljoen - 11.755 jaar geleden) is de laaggelegen slenk opgevuld met rivierafzettingen van de Rijn en de Maas (Formatie van Beegden) en aan het einde van het Pleistoceen met dekzand (Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel). Op het Peelblok zorgde erosie ervoor dat het dekzandpakket verdween. Hierdoor kunnen de Pleistocene rivierafzettingen op het Peelblok al vanaf de oppervlakte worden aangetroffen, terwijl het dekzandpakket in de Roerdalslenk tientallen meters dik kan zijn. Ten gevolge van de vrijwel continue zeespiegelstijging gedurende het Holocene (vanaf 11,755 jaar geleden), is ook het grondwater gestegen en zijn de laagste delen van het dekzandlandschap dermate sterk vernat dat hierin veen is ontstaan.

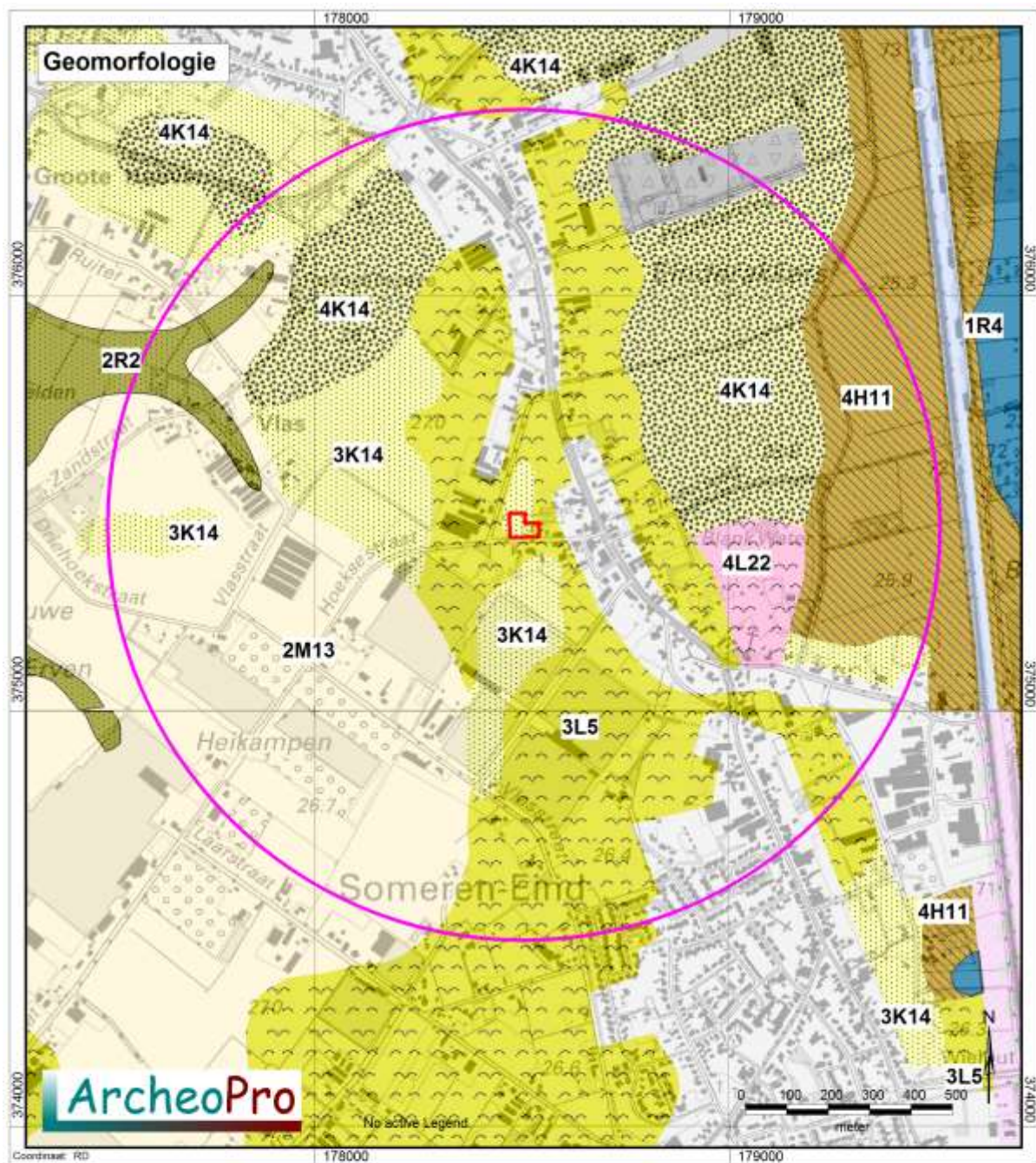
Het plangebied zelf ligt in een gebied waar de rivierafzettingen, behorende tot de Formatie van Beegden, zijn bedekt met een laag dekzand. Volgens de geomorfologische kaart van Nederland (figuur 5) ligt het plangebied in een zone met dekzandruggen die al dan niet bedekt zijn met een oud bouwlanddek (figuur 5, codes 3L5 en 3K14). Ten westen hiervan ligt een dekzandvlakte die is vervlakt door veen en/of overstromingsmateriaal (figuur 5, code 2M14). Tegen de westrand van het onderzoeksgebied ligt volgens de geomorfologische kaart een dalvormige laagte zonder veen (figuur 5, code 2R2). In de nabijheid van het plangebied liggen geen oude waterlopen. De dekzandruggen zijn goed herkenbaar op de uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN; figuur 6). Hierop is tevens te zien dat het plangebied op een relatief laaggelegen deel van het dekzandruggen-landschap ligt. Direct ten noorden en ten zuiden van het plangebied ligt het dekzandlandschap aanzienlijk op.

Op de drogere delen van het dekzandlandschap zijn veelal veldpodzolgronden ontstaan. Deze worden gekenmerkt door een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). De B-horizont gaat veelal via een overgangslaag (de BC-horizont) over in het niet door bodemvorming beïnvloede zand (de C-horizont).

De bodemkaart van Nederland (figuur 7) geeft binnen het plangebied de aanwezigheid aan van hoge zwarte enkeerdgronden die zijn gevormd in lemig fijn zand (legenda-eenheid zEZ23 op figuur 7). Dergelijke gronden worden gekenmerkt door de aanwezigheid van een akkerdek van meer dan een halve meter dikte. De grondwatertrap VI betekent dat het redelijk goed ontwaterde bodems betreft. Pal ten zuiden van het plangebied hebben de bodems echter een grondwatertrap VII.

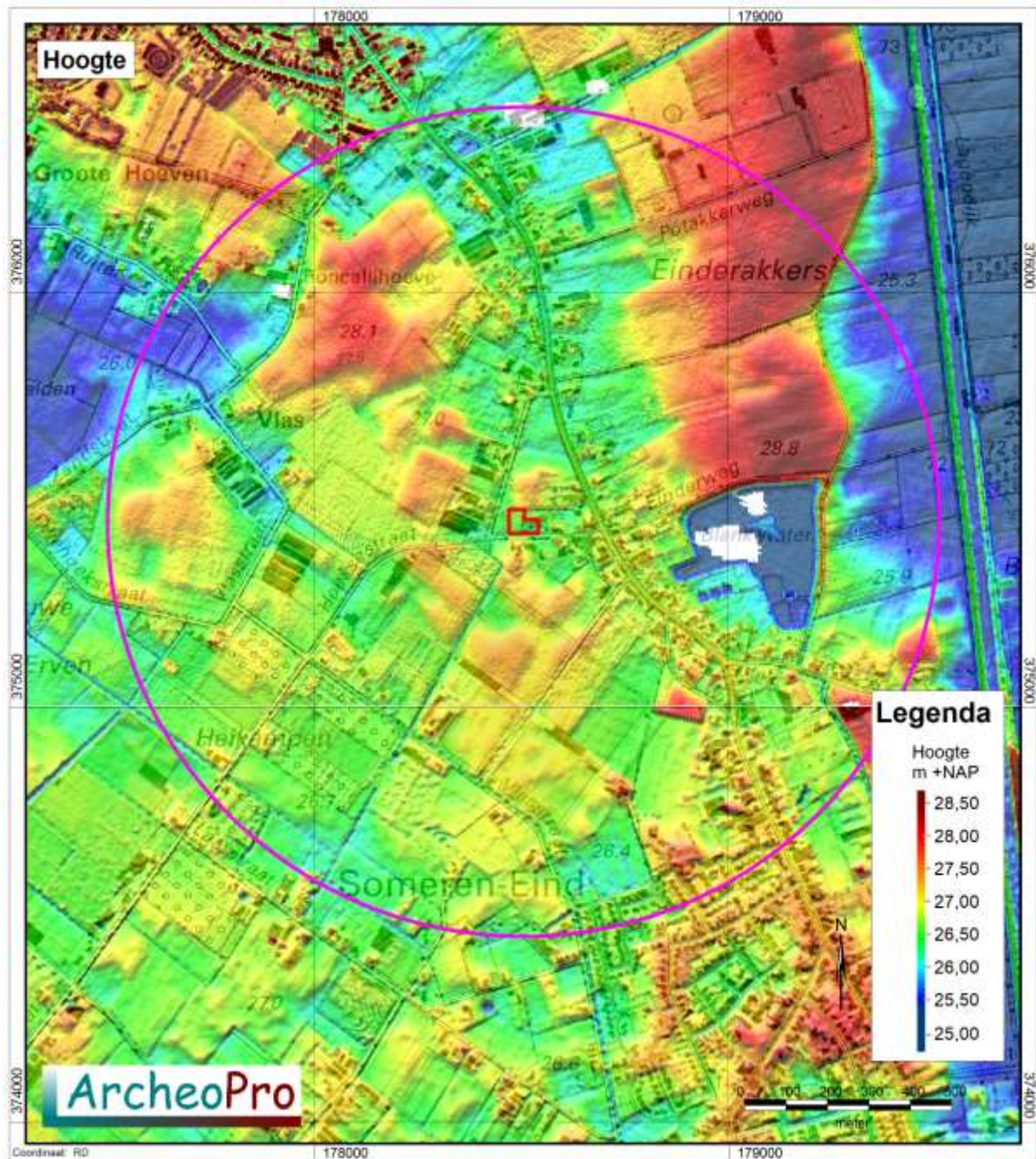
Figuur 4: Uitsnede uit de paleogeografische kaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

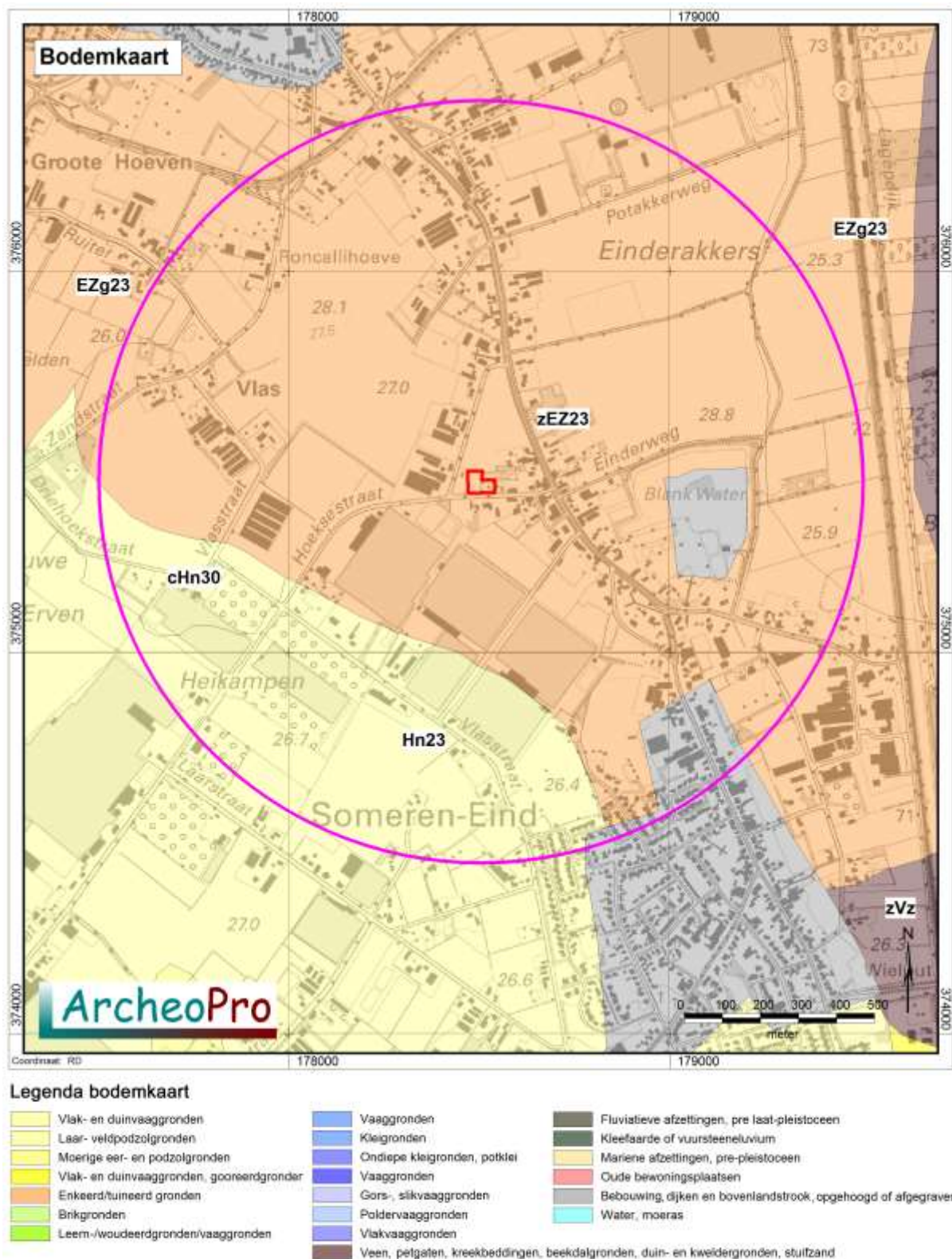
Legenda

2M13	Dekzandvlakte	4L22	Lage storthopen met ijzerkullen en/of grind-, zand- en kleigaten
2M48	Vlakte ontstaan door afgraving of egalatie	B	Bebouwd
2R2	Dalvormige laagte zonder veen		
3K14	Dekzandrug al dan niet met oud-bouwalndek		
3L5	Dekzandruggen al dan niet met oud bouwalndek		
4H11	Glooiing van beekdalzijde		

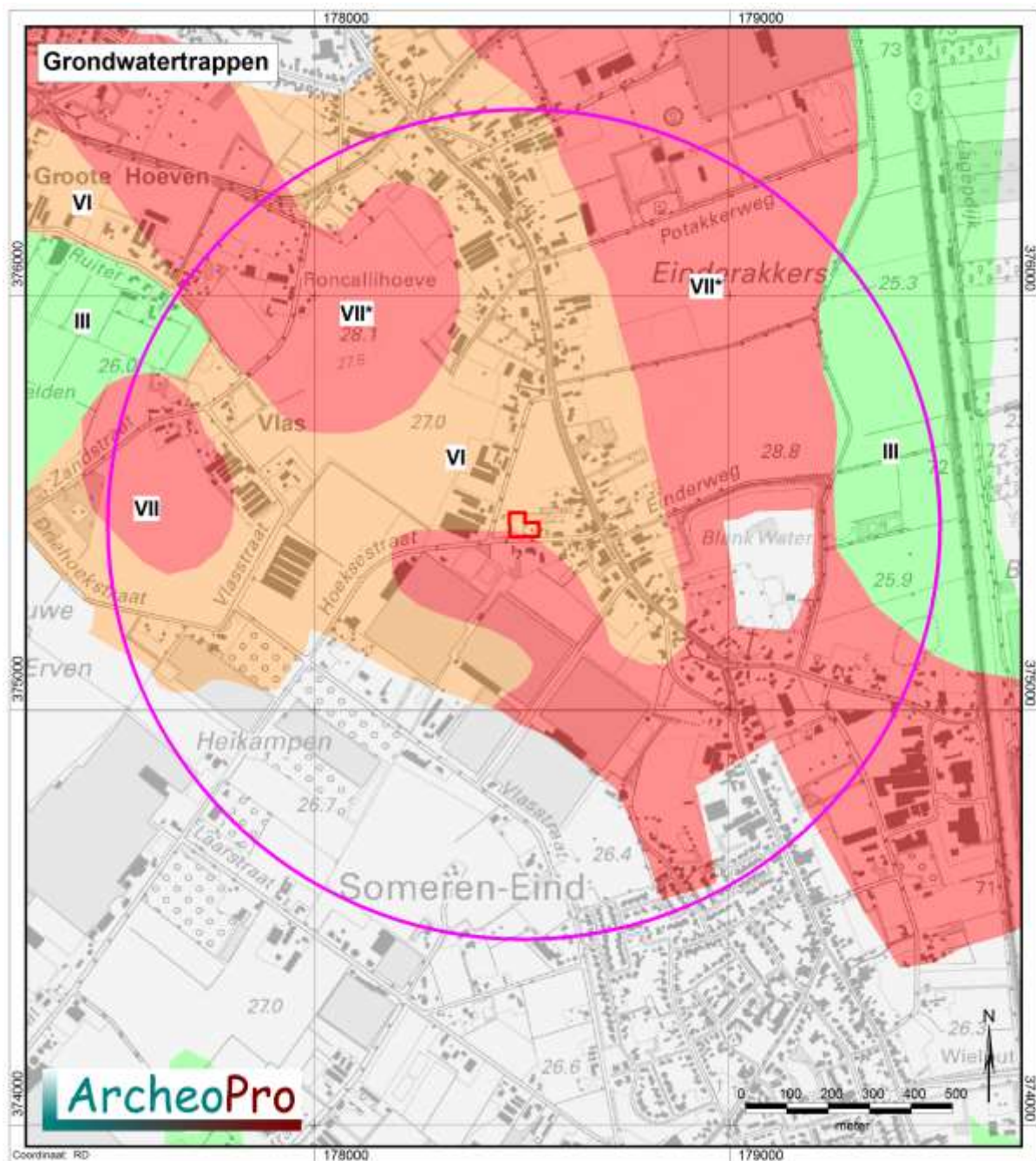
Figuur 5: Uitsnede uit de geomorfologische kaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

Figuur 6: Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

Figuur 7: Uitsnede uit de bodemkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft. Voor uitleg van de codes, zie hoofdstuk 2.2

Legenda:

Grondwater	Winter	Zomer	Grondwater	Winter	Zomer	Grondwater	Winter	Zomer
I	---	<50	IV	>40	80-120	VII	>80	>120
II	---	50-80	V	<40	>120	VIII	>120	>200
III	<40	80-120	VI	40-80	>120	X	---	---

Figuur 8: Uitsnede uit de grondwatertrappenkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

2.3 Archeologie

Voor dekzandgebieden in hun algemeenheid geldt dat hierbinnen bewoningssporen kunnen worden aangetroffen die dateren vanaf het laat-paleolithicum. Vuursteenvindplaatsen van jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum liggen veelal op relatief hooggelegen delen van het dekzandlandschap in de nabijheid van water. Later, in het neolithicum wanneer een sedentair bestaan in de plaats komt van een nomadisch levenswijze, verkiest men vooral de hoogste delen van het dekzandlandschap. Deze nederzettingskeuze blijft tot in de vroege middeleeuwen bestaan. In de late middeleeuwen en de nieuwe tijd zijn de nederzettingen met name gesticht langs doorgangswegen, op kruispunten van wegen en aan de overgangen van rivieren. In het Archeologisch informatiesysteem (Archis), zijn binnen het onderzoeksgebied van een kilometer in de omtrek van het plangebied, zes vindplaatsen bekend.

Helemaal tegen de noordgrens van het onderzoeksgebied ligt de waarneming 445044. Hier zijn twee vindplaatsen aangetroffen. De paalkuilen in het noordoosten van het onderzoeksgebied, alsmede de saneringssporen zijn waarschijnlijk van de houten schuren en van een voormalige boerderij afkomstig die er vanaf de 30er tot in de 90er jaren van de 20e eeuw heeft gestaan. De tweede vindplaats ligt in het zuidwesten van het onderzoeksgebied. Hier zijn een cluster paalkuilen van voormalige houten schuren, een waterkuil en karrensporen van een oude weg aangetroffen. De waterkuil werd aanvankelijk gebruikt voor de opslag van bluswater en later waarschijnlijk als afval- en/of mestkuil. Tussen de twee sites is een greppel uit waarschijnlijk de 16e eeuw aangetroffen. De beide vindplaatsen zijn gedeeltelijk waar te nemen op historisch kaartmateriaal (Boots, G.J. & A.H. Schutte, 2012). De waarneming 21628 ligt tegen de noordostrand van het onderzoeksgebied op ruim negenhonderd meter afstand van het plangebied en betreft de vondst van enkele aardewerscherven waarvan de oudste mogelijk al uit de periode ijzertijd-Romeinse tijd dateert. De waarneming 21631 ligt eveneens op ruim negenhonderd meter afstand van het plangebied, maar dan tegen de noordwestgrens van het onderzoeksgebied. Hier zijn talrijke aardewerkfragmenten uit de late middeleeuwen aangetroffen. De waarneming 30381 ligt hier ongeveer tweehonderd meter ten zuidoosten van op ongeveer zevenhonderd meter ten noordwesten van het plangebied. Hier zijn zes bijlen uit de bronstijd aangetroffen.

De waarneming 44535 ligt tegen de oostgrens van het onderzoeksgebied. Hier (op de Einderakkers), is een perceel gedeeltelijk afgeschoven en gediepploegd. Daarbij is een gedeelte van een nederzetting uit de ijzertijd en de Romeinse tijd verloren gegaan. Op deze locatie zijn door J. van der Weerden veel vondsten uit de genoemde perioden verzameld en zijn tevens enkele paalsporen waargenomen. De waarneming 422153 ligt het dichtst bij het plangebied, op ruim vierhonderd meter ten westen hiervan. Hier zijn tijdens proefsleuvenonderzoek in het plangebied Someren Vlasakkers, twee sleuven aangelegd met een totale lengte van 307 m, waardoor een dekkinggraad van ca. 5% is bereikt. Het onderzoek heeft uitsluitend vondsten en grondsporen uit de post-Middeleeuwse periode opgeleverd. Daarnaast is vastgesteld dat het oorspronkelijke bodemprofiel op het tot nu toe onderzochte terreindeel overal in meer of mindere mate verstoord is zodat alleen diepere sporen, zoals kuilen van dakdragende palen en waterputten nog bewaard gebleven kunnen zijn. In totaal zijn hier 7 scherven aardewerk, 3 brokjes baksteen, een pijpenkopje en een fragment van een tegel aangetroffen. Al het aangetroffen materiaal is gedateerd in de 17e of 18e eeuw (Boer, E. de, 2006). Op ruim honderd meter ten zuidwesten van het plangebied is in 2007 door VUHbs een booronderzoek uitgevoerd met onderzoeksmeldingsnummer 22222. De resultaten hiervan hebben geen aanleiding gegeven tot het adviseren van verder onderzoek. Pal ten zuiden van het plangebied is in 2010 een booronderzoek met

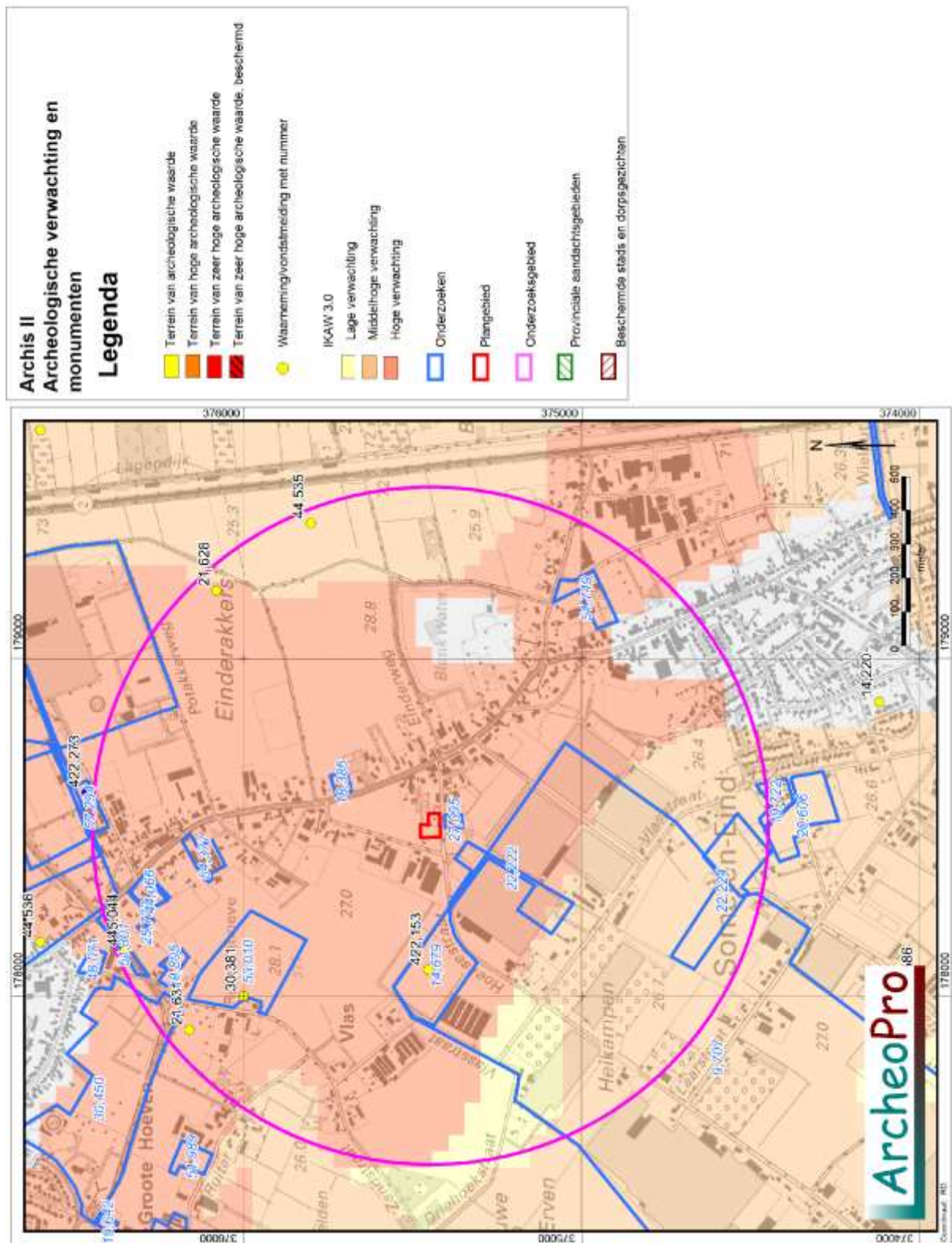
onderzoeksmeldingsnummer 29879 uitgevoerd door Synthegra BV. Door het veldonderzoek is de archeologische verwachting voor de meeste periodes teruggebracht naar laag. Het bodemprofiel was te sterk verstoord en doorslaggevende archeologische indicatoren ontbraken.

Tabel 1

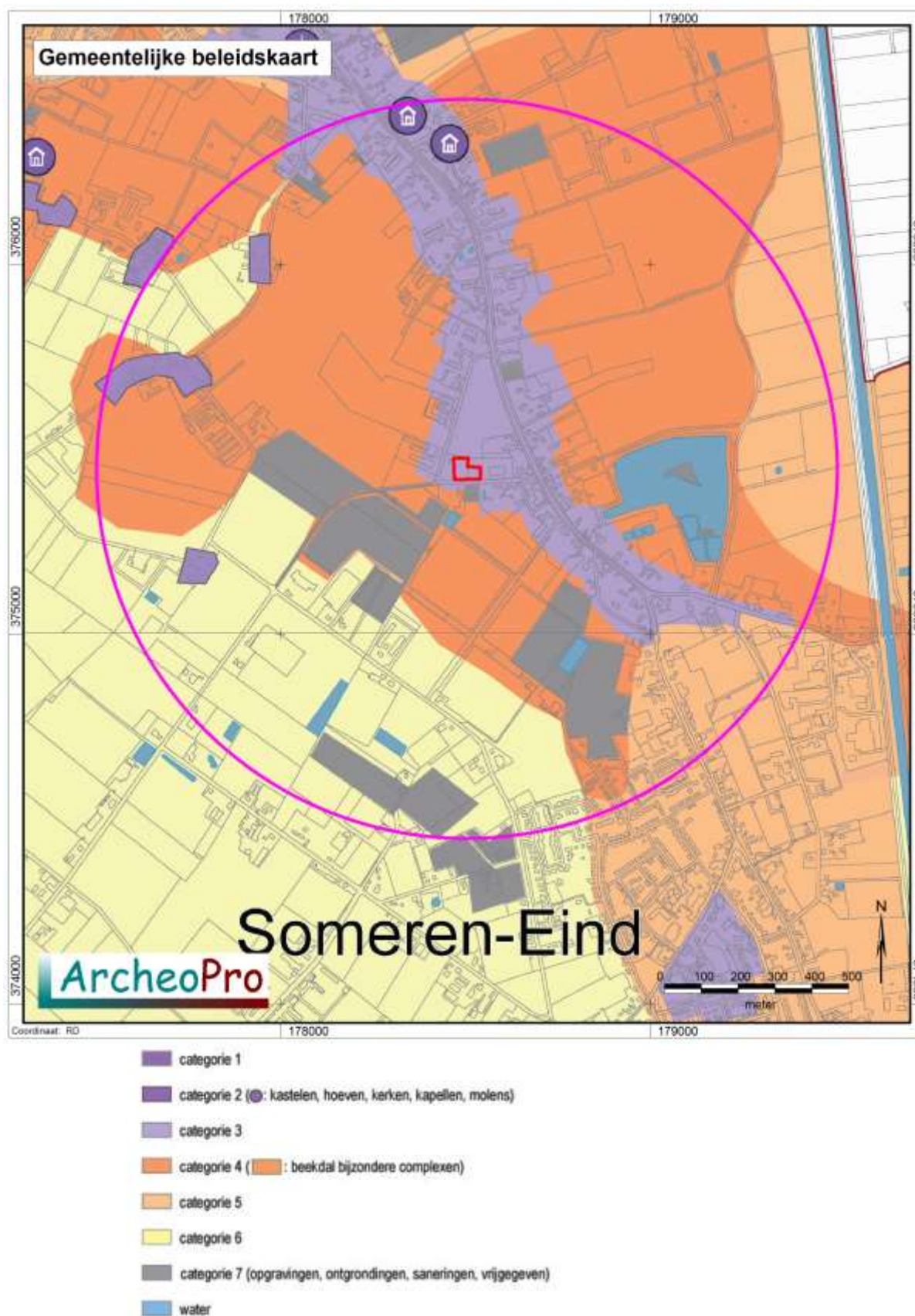
Waarnemingen en Monumenten			
Nummer	Coördinaat	Periode	Vondsten
W 21628	179200/376080	IJzertijd, Romeinse tijd, Middeleeuwen	Keramiek
W 21631	177900/376160	IJzertijd, Middeleeuwen	Keramiek
W 30381	178000/376000	Neolithicum, Bronstijd	Brons
W 44535	179400/375800	Neolithicum, IJzertijd, Romeinse tijd, Middeleeuwen	Keramiek, metaal
W 422153	178078/375453	Nieuwe Tijd	Keramiek
W 445044	178135/376350	Middeleeuwen, Nieuwe Tijd	Keramiek, steen, glas, ijzer

2.4 Informatie amateurarcheologen

ArcheoPro heeft contact opgenomen met Heemkundekring de Vonder te Someren. Dit heeft met betrekking tot het plangebied geen informatie opgeleverd.

Figuur 9: Kaart met Archis-gegevens met daarop een cirkel met een straal van één kilometer rond het plangebied die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

Figuur 10: Uitsnede uit de gemeentelijke beleidskaart

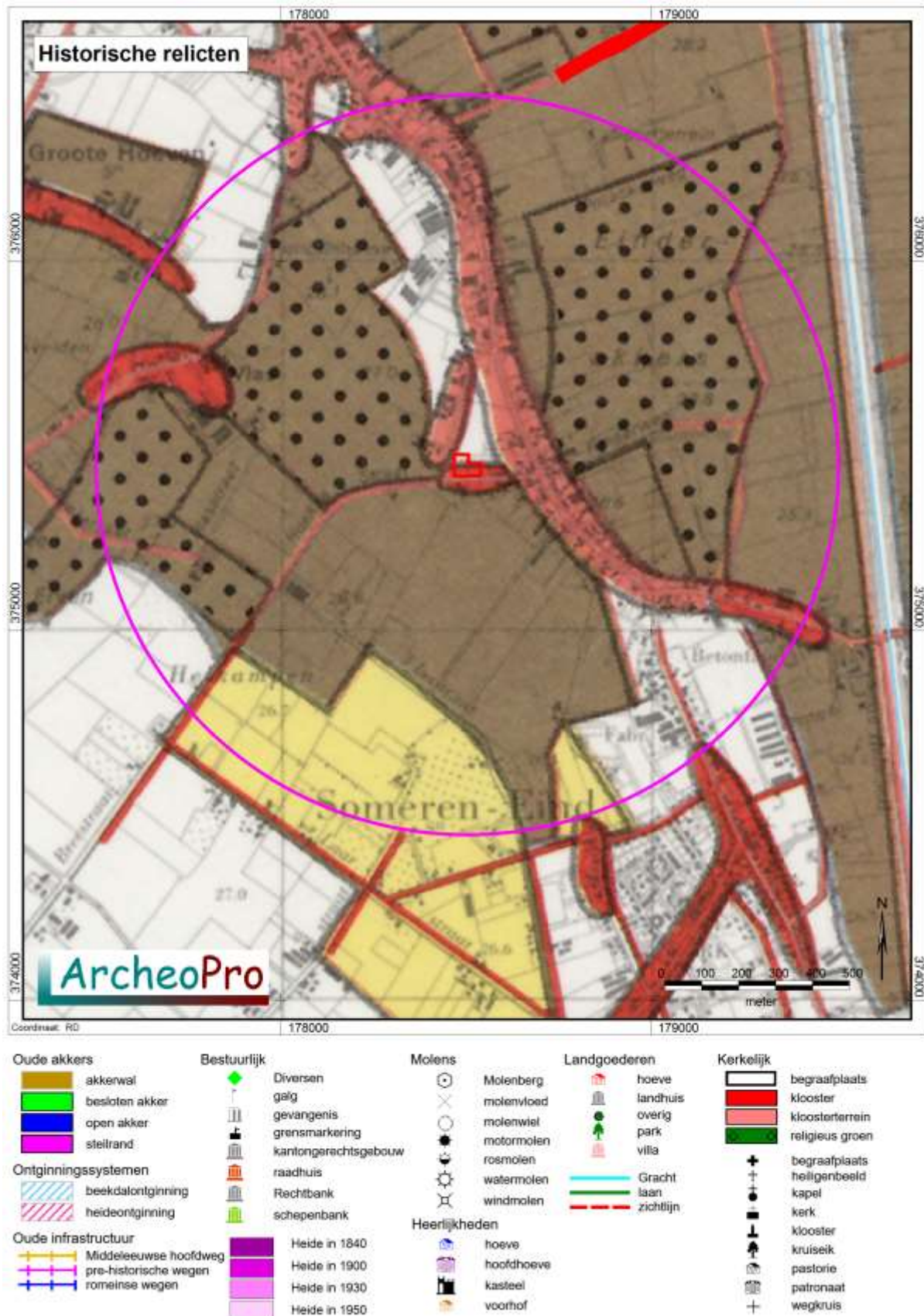
2.5 Historie

Het plangebied ligt van oudsher in het gebied dat bekend stond als *het Eind*. Hier lag de meest zuidelijke bewoning van Someren die zich uitstrekte in een lange strook van noordwest naar zuidoost. Deze strook vormde min of meer een laagte tussen hogere dekzandruggen. In deze laagte kon water worden opgevangen in drinkpoelen en putten. Direct achter de huizen lagen graslandjes en op de hogere dekzandruggen lagen de akkers. Op korte afstand ten zuiden van het plangebied begon de Peel. Dit is nog goed te zien op de kaart van Hendrik Verheesch uit omstreeks 1780 (zie figuur 11). Het huidige kerkdorp Someren-Eind is ontstaan ten gevolge van de ontginning van de Vale Peel die plaatsvond in de tweede helft van de 19e eeuw en die werd uitgevoerd door particuliere ondernemingen zoals de Grientsveen Turfstrooisel Maatschappij. De zelfstandige parochie Someren-Eind is opgericht in 1878

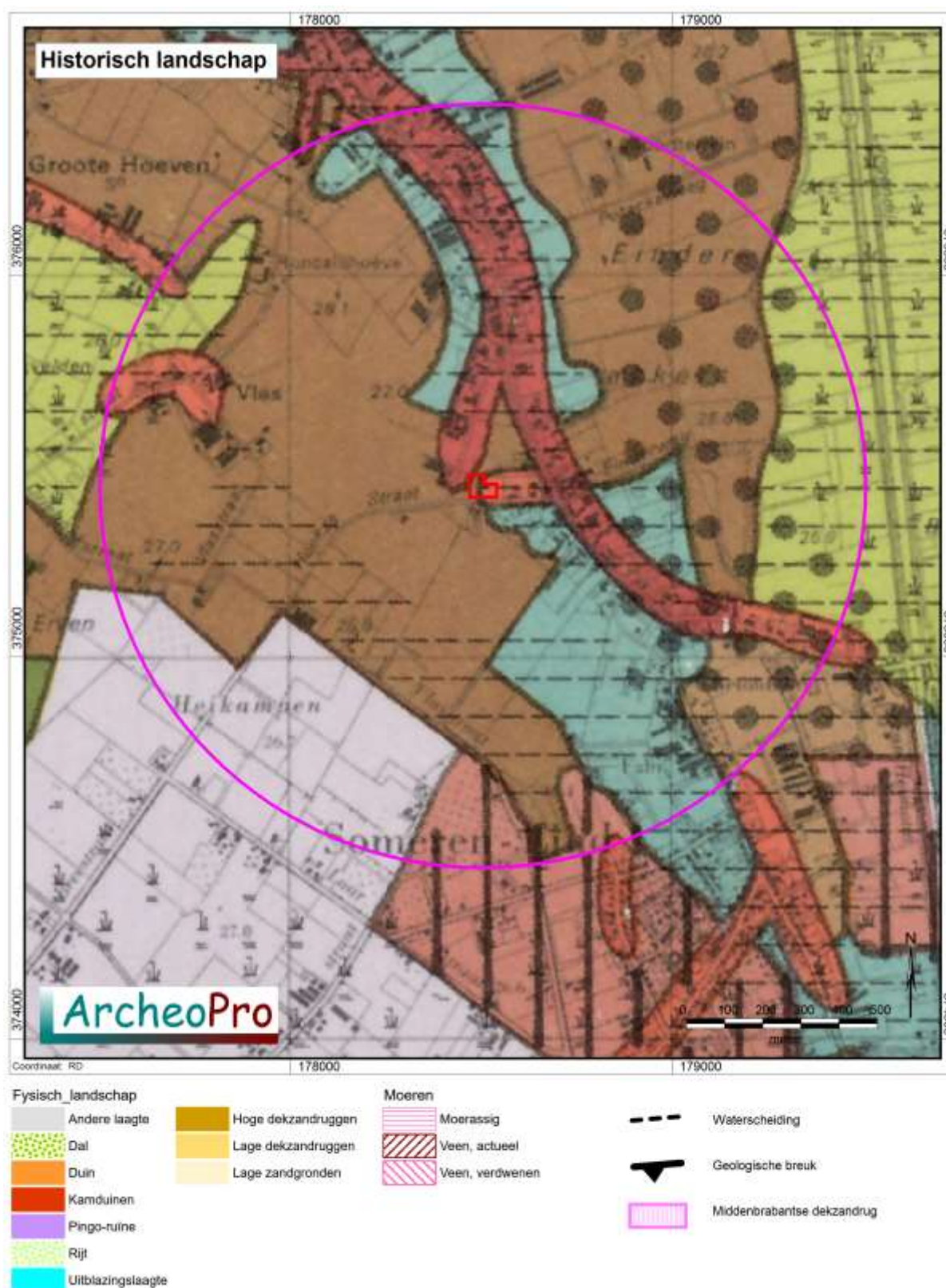

Figuur 11: Uitsnede uit de Tranchotkaart van 1805.

Volgens de kaart van de historische landschappen en historische relictten (zie figuur 12 en 13) ligt het plangebied op de rand van een oude bewoningskern met het aangrenzende akkerland.

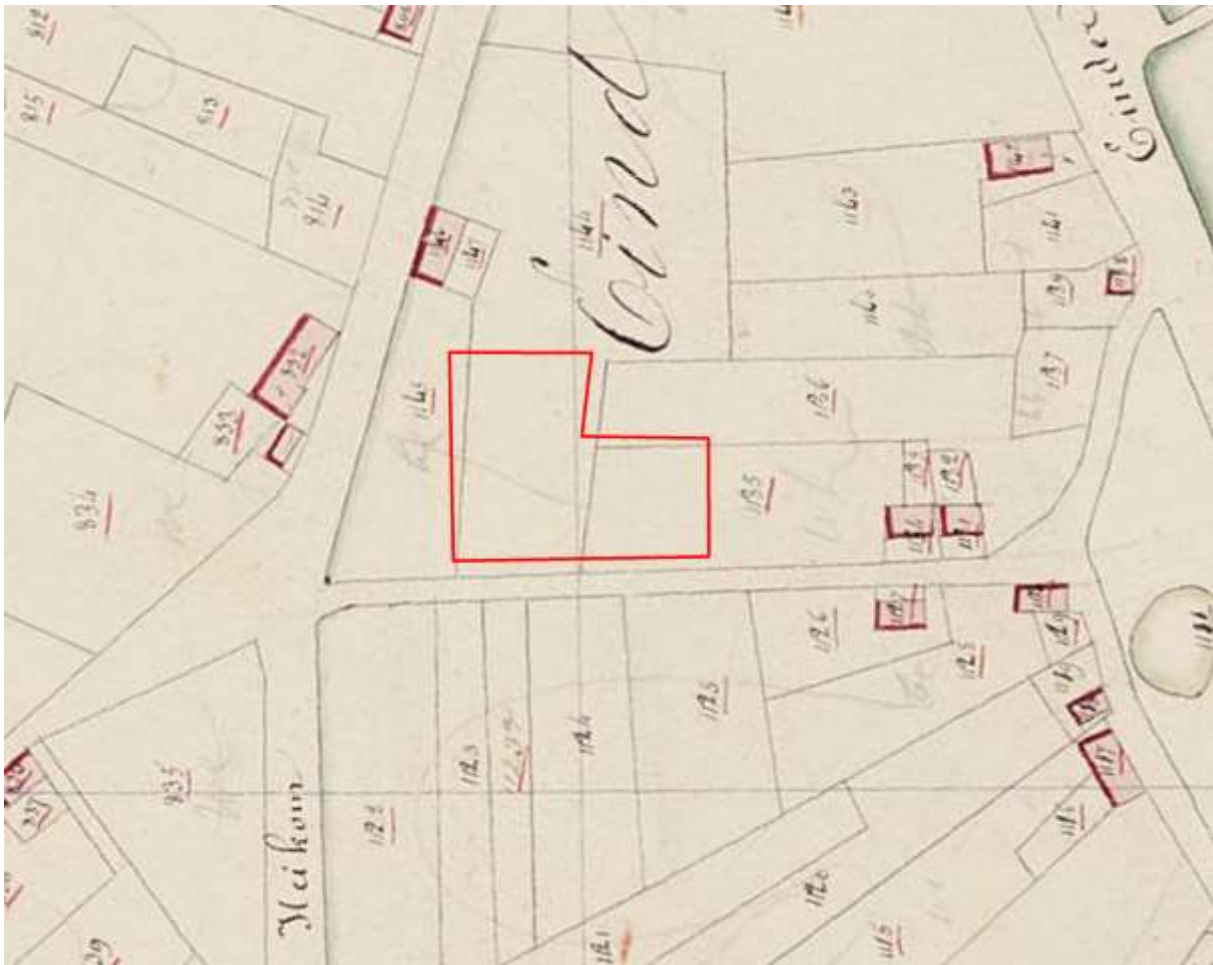

Figuur 12: Uitsnede uit de kaart met historische relict Oost Brabant (Naar de Bont, 1993)

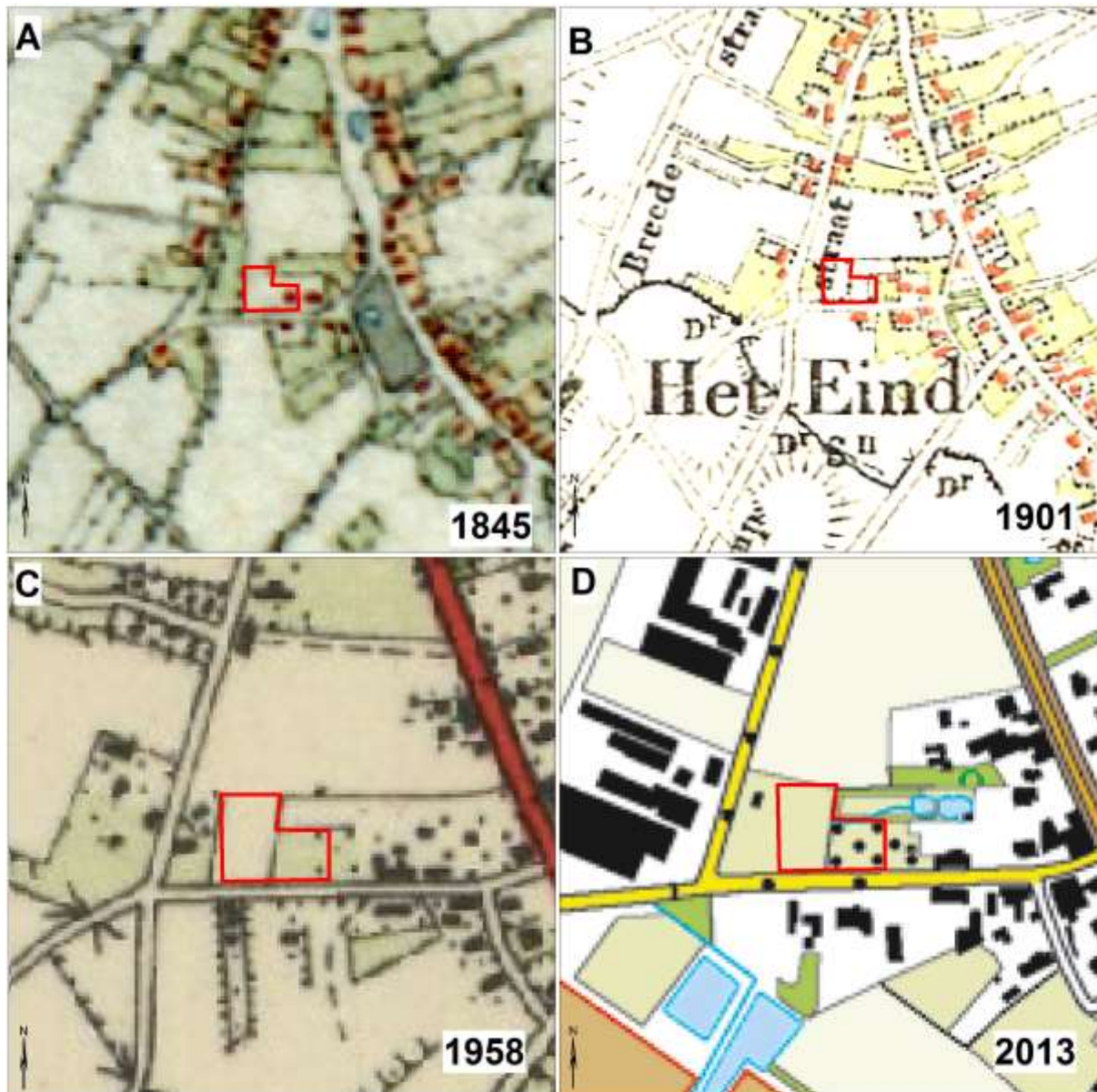
Figuur 13: Uitsnede uit de kaart met historische landschapselementen Oost Brabant (Naar de Bont, 1993)

De kadasterkaart uit 1832 toont dat het plangebied destijds onbebouwd was en binnen akkerlandpercelen lag.

Figuur 14: Uitsnede uit de kadastrale kaart uit 1832

Figuur 15 toont achtereenvolgens topografische kaarten van het onderzoeksgebied uit 1845, 1901, 1958 en 2013. Op de kaart uit 1845 zijn ten oosten van het plangebied nog goed enkele van de oorspronkelijke drinkpoelen herkenbaar. Het plangebied lag toen op akkertjes. Dit is tot in de twintigste eeuw het geval gebleven. In de tweede helft van de twintigste eeuw is het westelijke deel van het plangebied in gebruik genomen als weiland en het oostelijke deel als boomgaard.

Figuur 15: Uitsneden uit de topografische kaarten uit achtereenvolgens: 1837, 1891, 1960 en 2008.

2.6 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Specifieke ligging (locatie)

Het plangebied heeft tot in de twintigste eeuw op akkerland gelegen tussen de historische bebouwing van Someren-Eind.

Verwachte perioden (datering)

Het plangebied ligt niet in een overgangszone van hoog naar laag in de nabijheid van een (voormalige) waterloop. Voor resten uit het paleolithicum tot en met het mesolithicum geldt derhalve een lage verwachting. Dit wordt bevestigd door het ontbreken van vindplaatsen uit deze perioden binnen het onderzoeksgebied. Resten uit het neolithicum tot en met de vroege-middeleeuwen zullen eerder hebben gelegen op de hogere zandgronden op enige afstand van het plangebied. Dit wordt bevestigd door de waarneming 21628 die vondsten uit de ijzertijd-Romeinse tijd betreft die zijn aangetroffen op de hooggelegen Einderakkers. De ligging tussen de historische bebouwing van *Het Eind*, zou het plangebied een hoge verwachting geven voor resten van bewoning uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. Het ontbreken van bebouwing binnen het plangebied op historische kaarten, lijkt het echter reëler om hier een middelhoge verwachting voor toe te kennen.

Complextypen

Resten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd bestaan uit nederzettingsresten zoals boerderijplaatsen, schuren en woningen, maar ook uit begravingsresten, (water)putten en perceelsstructuren.

Uiterlijke kenmerken

Nederzettingsresten tot en met de vroege middeleeuwen kunnen onder de bouwvoor voorkomen als concentraties van vondstmateriaal of als vullingen van kuilen (afvalkuilen, paalkuilen, waterputten, enz.). Eventuele sporen van begraving kunnen resten van crematies of inhumatiegraven betreffen.

Archeologische resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd kunnen ook (gemetselde) resten betreffen van funderingen, waterputten, beerputten en eventuele bijgebouwtjes zoals stallen en opslagruimtes.

Mogelijke verstoringen

Ontginningsactiviteiten en het gebruik als akker, zullen op zijn minst tot oppervlakkige bodemverstoring geleid hebben. De grondeigenaar van het westelijke deel van het plangebied heeft hier in 1997 grondverbeteringswerkzaamheden laten uitvoeren waarbij de humusrijke toplaag is verwijderd en het daaronder gelegen zandpakket van zestig centimeter dikte is verwijderd. Vervolgens is de toplaag weer teruggelegd. Hij heeft hier nog de oorspronkelijke rekening van en geeft tevens aan dat het plangebied oorspronkelijk even hoog lag als de akker direct ten noorden daarvan. Dit zou de relatief lage ligging van het plangebied op het AHN verklaren. Naar verwachting is de bodem derhalve ingrijpend verstoord binnen het plangebied.

2.7 Onderzoeksstrategie

Tijdens het veldwerk moet allereerst worden vastgesteld hoe de bodem is opgebouwd, in hoeverre deze intact is en of hierin archeologische indicatoren aanwezig (kunnen) zijn. Uit het bureauonderzoek blijkt immers dat de bodem binnen het plangebied waarschijnlijk sterk is verstoord.

Om de bodemopbouw zo exact mogelijk te kunnen bestuderen kan het beste gebruik gemaakt worden van een zandguts.

Op relatief kleine terreinen past ArcheoPro standaard een dicht boornetwerk toe van minimaal twintig boringen per hectare. Vooral op terreinen die in een zone liggen die al lange tijd intensief gebruikt wordt (zoals een historische kern), kunnen plaatselijk extreme verschillen bestaan in de mate van bodemverstoring. Om deze in kaart te kunnen brengen is intensief booronderzoek benodigd. Binnen het plangebied zijn elf boorpunten verdeeld over een zo gelijkmatig mogelijk netwerk. Hierdoor is binnen het 0,33 hectare grote plangebied een boordichtheid bereikt van dertig boringen per hectare. Een dergelijke boordichtheid voldoet volgens de Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (SIKB, 2006), bij gebruik van een megaboor, als brede zoekoptie om vindplaatsen uit alle perioden, in zand op te sporen. Megaboringen worden gezet op de boorpunten waarop de resultaten van het boren met de zandguts hier aanleiding toe geven en waarop geen voldoende oppervlaktevondstzichtbaarheid heerst.

Zelfs met de door ArcheoPro gehanteerde hoge boordichtheid is op basis van booronderzoek nooit te garanderen dat alle typen archeologische resten kunnen worden opgespoord. De kans op het aantreffen van grondsporen is bijvoorbeeld aanmerkelijk groter indien een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd. Een dergelijke aanpak zou echter in dit stadium van het onderzoek een te zwaar middel vormen.

Van alle boorpunten wordt de NAP-hoogte bepaald door middel van het AHN en de waterpas.

Figuur 16: Het plangebied gezien in oostelijke richting

3 Veldonderzoek

3.1 Verrichte werkzaamheden

Positie boringen:	Regelmatige verdeling over het plangebied (figuur 20).
Gebruikt boormateriaal:	Zandguts met een diameter van 2 cm en edelmanboor met diameter van 15 cm.
Totaal aantal boringen:	11
Boordichtheid:	Dertig boringen per hectare
Geboorde diepte:	1-1,4 m –Mv
Inmeten boorlocaties:	GPS, meetlint en waterpas
Boorbeschrijving:	Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB 5.2)

Inspectie bodemontsluitingen en/of oppervlaktekartering: In verband met de begroeiing van het plangebied was geen oppervlaktekartering mogelijk. Evenmin waren bodemontsluitingen aanwezig die geïnspecteerd konden worden op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Wel is midden op het oostelijke deel van het plangebied een putje gegraven van 1 meter breedte en tachtig centimeter diepte.

3.2 Resultaten testputje

In het profiel van het testputje is tot ruim een halve meter diepte een pakket vergraven, humusrijk zand aangetroffen met daaronder direct het schone, ongeoxideerde zand van de C-horizont (zie figuur 17).

Figuur 17: het bodemprofiel in het testputje

3.3 Resultaten booronderzoek

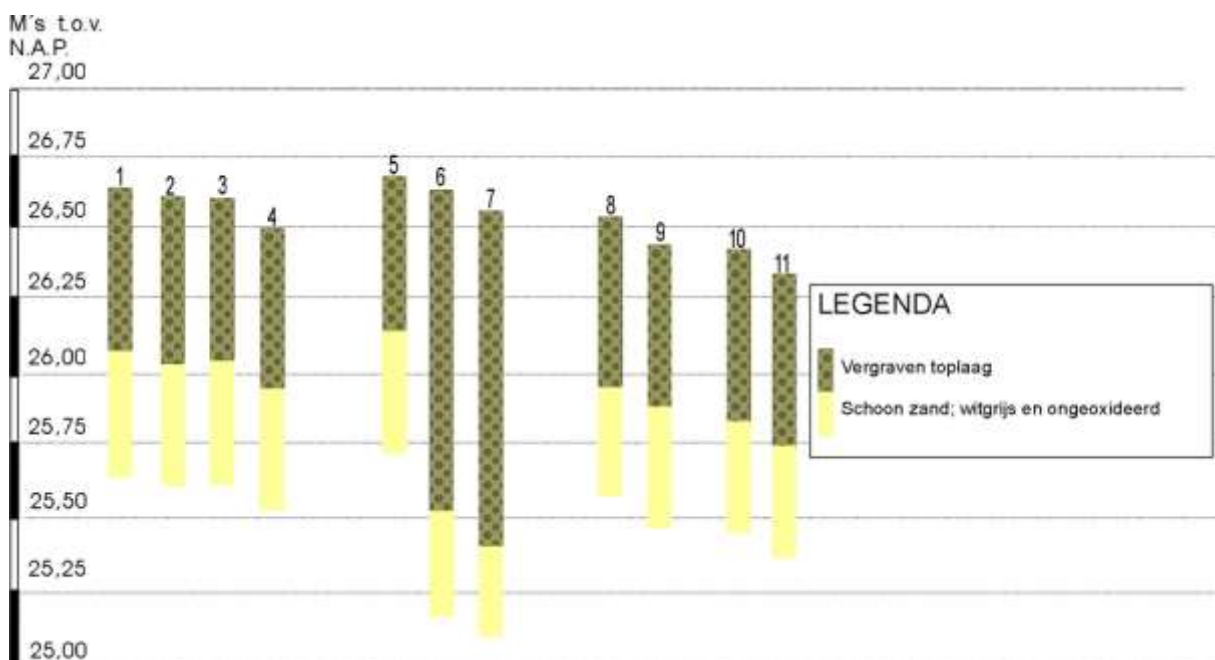
De ligging van de boorpunten is weergegeven op de boorpuntenkaart. De resultaten van het booronderzoek zijn opgesomd in Bijlage 1.

Tijdens het veldonderzoek is bovenin alle boringen een vergraven toplaag aangetroffen die bestaat uit brokken zand van uiteenlopend humusgehalte. De dikte van dit pakket bedraagt in de boringen 1 tot en met 5 en 8 tot en met 11, ongeveer zestig centimeter. In de boringen 6 en 7 is dit pakket aanzienlijk dieper en bedraagt dit achtereenvolgens 110 en 115 centimeter. In alle boringen is direct onder de vergraven toplaag het schone, ongeoxideerde zand van de C-horizont aangetroffen (zie figuur 18). Resten van een esdek of van podzolvorming ontbreken volledig. Zelfs geoxideerd zand, is niet (meer) aanwezig. De bodemopbouw in de boorkernen komt hiermee sterk overeen met die in het testputje. Het testputje is gegraven op het oostelijke deel van het plangebied waarvan de eigenaar van het westelijke deel van het plangebied niet weet of dit ook is afgegraven. Uit de bodemopbouw en de lage ligging van dit deel van het plangebied kan echter worden afgeleid dat dit wel het geval moet zijn. In verband met het verloren gaan van het deel van de bodem waarin artefacten aanwezig zouden kunnen zijn, is niet nageboord met een megaboer.

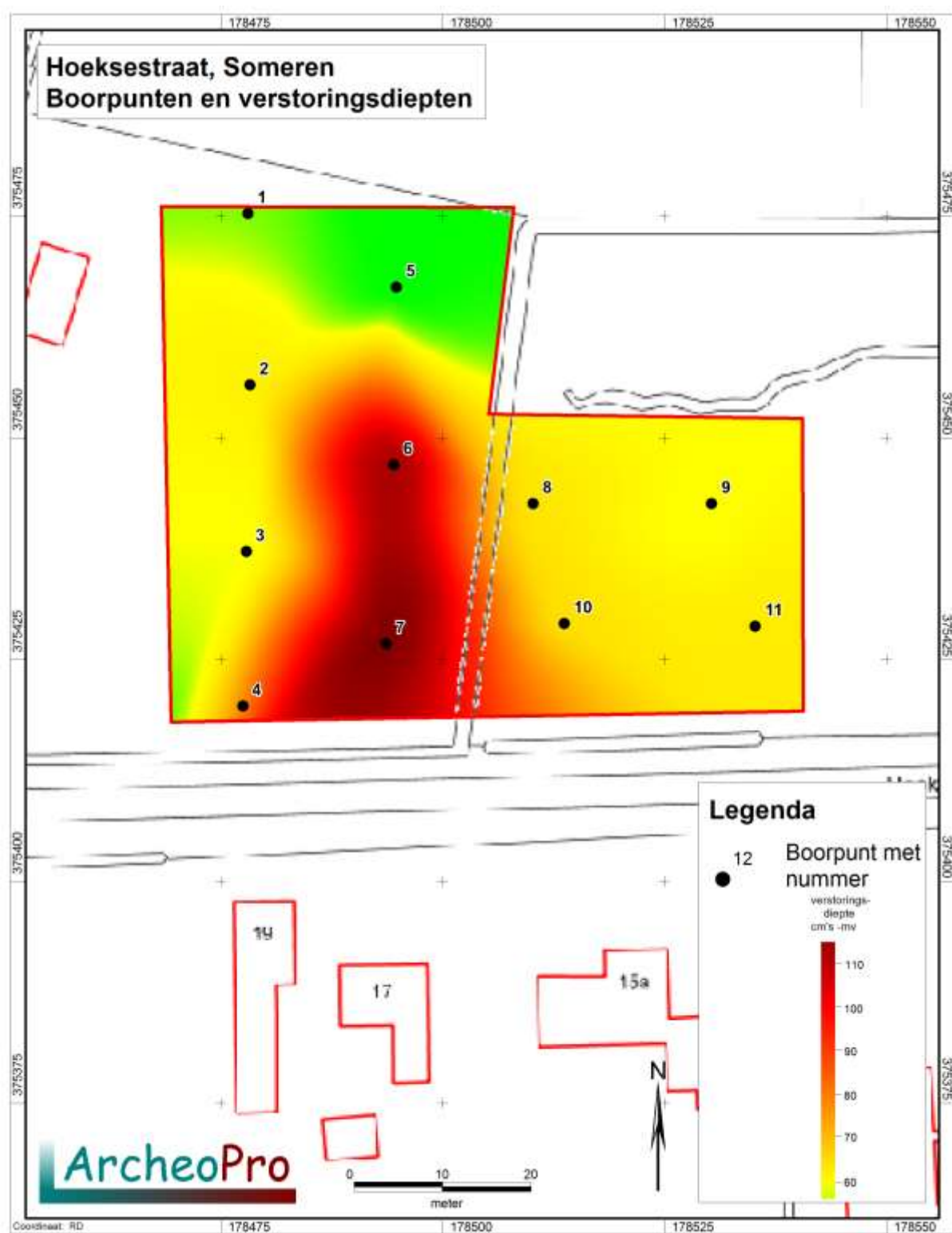
In verband met de ingrijpende verstoring van de bodem binnen het plangebied, is het KNA-onderdeel *Waardestelling*, in dit rapport niet nader uitgewerkt.

Figuur 18: De overgang van de vergraven toplaag naar het witgele, ongeoxideerde zand van de C-horizont.

Figuur 19: Boorprofielen

Figuur 20: Boorpunten met verstoringsdiepten.

4 Conclusies en aanbevelingen (beleidsadvies)

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied oorspronkelijk een middelhoge verwachting voor wat betreft de aanwezigheid van archeologische resten daterend vanaf het neolithicum. Uit gegevens van de terreineigenaar blijkt dat in 1997 zestig centimeter van het beneden de bouwvoor gelegen deel van de bodem is afgegraven. Om na te gaan of dit inderdaad het geval is en of dit overal binnen het plangebied dat ingrijpende aantasting van de bodem heeft geleid, zijn binnen het plangebied 11 boringen gezet.

Uit de resultaten van het met de zandguts verrichte onderzoek blijkt dat de bodem binnen het plangebied over het geheel genomen uit een ongeveer zestig centimeter dik pakket vergraven, humusrijk zand bestaat met direct daaronder, witgrijs, ongeoxideerd dekzand. Resten van een esdek of van podzolvorming ontbreken volledig. Zelfs geoxideerd zand, is niet (meer) aanwezig. Dit bevestigt de gegevens van de terreineigenaar waaruit blijkt dat het deel van de bodem onder de bouwvoor, in 1997 zestig centimeter is afgegraven. Uit de resultaten van het op het oostelijke deel van het plangebied gezette boringen en gegraven testputje, blijkt dat de bodemopbouw op dit deel van het plangebied identiek is aan die op het westelijke deel. Ook het oostelijke deel zal derhalve afgegraven zijn. Dit wordt bevestigd door de (even) lage ligging van dit deel van het plangebied als van het westelijke deel.

Gezien de ingrijpende bodemverstoring in het gehele plangebied, geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren.

Als bij toekomstig graafwerk onverhoopt toch archeologische vondsten worden gedaan of archeologische grondsporen worden aangetroffen, dan dient daarvan direct melding te worden gemaakt bij de minister conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10 & 5.11. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Someren en bij de provinciaal archeoloog.

Verklarende woordenlijst

AHN Actueel Hoogtebestand Nederland.
AMK Archeologische Monumentenkaart.
ASB Archeologische Standaard Boorbeschrijving.
Archis Archeologisch Informatie Systeem.
BP: Before Present (present = 1950)
GIS Geografische InformatieSystemen.
GPS Global Positioning System.
IKAW Indicatieve kaart van archeologische waarden
IVO Inventariserend VeldOnderzoek.
KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.
-mv Onder maaiveld.
NAP Normaal Amsterdams Peil
PVA Plan van Aanpak.
PVE Programma van Eisen.
RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
SBB Standaard Boor Beschrijvingsmethode.
SIKB: Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Archeologische tijdschaal

Periode	Datering	
Midden- en Laat Paleolithicum (oude steentijd)	250.000	- 9000
Mesolithicum (midden steentijd)	9000	- 4500
Neolithicum (nieuwe steentijd)	4500	- 2000
Bronstijd	2000	- 800
IJzertijd	800	- 12 v. chr.
Romeinse tijd	12 v chr.	- 500 n. chr.
Vroege middeleeuwen	500	- 1000
Volle middeleeuwen	1000	- 1250
Late middeleeuwen	1250	- 1500
Nieuwe tijd	1500	- heden

Bronnen

Encyclopedie van Noord-Brabant (red. A. van Oirschot, A.C. Jansen en L.S.A. Kroesen; Baarn 1985)

Grote historische Provincie Atlas van Nederland; deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857 1:50.000. Topografische dienst Wolters Noordhoff Groningen 1990

Grote historische topografische Provincie Atlas Noord-Brabant; 1905 1:25.000. Nieuwland Tilburg 2006

Grote topografische atlas van Nederland 1:50.000 Deel 4 Zuid-Nederland. Topografische dienst. Wolters Noordhoff Groningen 1997

Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Luchtfoto, <http://maps.google.nl>

Provincie Noord-Brabant, Cultuurhistorische waardekaart (<http://www.noord-brabant.nl/CHW>)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, IKAW 2 (Indicatieve kaart Archeologische Waarden), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, AMK (Archeologische monumentenkaart), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ARCHIS II (Archeologisch Informatie Systeem), <http://archis2.archis.nl/>

Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft.

Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Stichting voor Bodemkartering: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Staring Centrum, Wageningen, 1989

Stichting voor Bodemkartering, Geologische kaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Tranchot en v. Muffling, Kartenaufnahme der Rheinlande 1803-1820

Twaalf provinciën 2007. Atlas van topografische kaarten. Nederland 1955-1965. Uitgeverij twaalf provinciën. Landsmeer.

Literatuur

Boer, E. de, 2006, Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven in het plangebied Someren Vlasakkers terrein 1B. Proefsleuf 1-2., Zuidnederlandse Archeologische Notities-71

Bont, Ch de., Cultuurhistorisch onderzoek Oost-Brabant, 1993.

Boots, G.J. & A.H. Schutte, 2012, Archeologische begeleiding (protocol opgraven) Hooghoefweg (ong.) te Someren in de gemeente Someren, Econsultancy Archeologisch Rapport-12031204

Cate, J. A. M. ten. A. F. van Holst, H. Kleijer en J. Stolp, 1995. Handleiding bodemgeografisch onderzoek; richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem. Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.

Cohen, K.M. & E. Stouthamer, 2012. Beknopte toelichting bij het digitaal basisbestand paleogeografie van de Rijn-Maas Delta, Utrecht, 2012.

Es. Van W.A., Sarfatij, H. & P.J. Woltering (red.) 1988. Archeologie in Nederland; De rijkdom van het bodemarchief. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.

Kuiper, M. 2006/2007. Atlas van topografische kaarten Nederland, 1955-1965. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (SIKB, 2006)

Renes, J. Landschappen van Maas en Peel, Maastricht, 1999

Bijlage 1: Boorbeschrijving

Algemene kopgegevens	
Soort boring	BAR
Projectnummer	14-222
Projectnaam	XX
Deelgebied	Nvt
Organisatie	ArcheoPro
OM-nummer	4028157100
coördinaatsysteem	RD2000
Coördinaatsysteemdatum	ETRS89
Locatiebepaling	GPS en meetlint
Referentievlak	NAP
Bepaling maaiveldhoogte	AHN – Waterpas
Boormethode	Guts en edelman
Boordiameter	2 cm en 15 cm
Opdrachtgever	Crijns Rentmeesters

Posities van de boringen (boorlocaties)			
Boornummer	XCO	YCO	MA, M's tov NAP
1	178478.07	375475.17	26.64
2	178478.34	375455.89	26.58
3	178477.94	375437.14	26.57
4	178477.54	375419.74	26.48
5	178494.81	375466.87	26.69
6	178494.54	375446.92	26.64
7	178493.60	375426.70	26.56
8	178510.21	375442.50	26.54
9	178530.29	375442.50	26.44
10	178513.69	375428.97	26.43
11	178535.24	375428.71	26.32

Boorbeschrijving volgens ASB 5.2																				
Boo r Nr	LDO	Lithologie						Kleur				Overige kenmerken								AIS
		GD	BK	BS	BZ	BG	BH	HK	TK	IK	VLK	CO	PLH	VS	SST	BHN	BI	GI		
1	58	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
2	62	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
3	60	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
4	57	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
5	56	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
6	110	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	150	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
7	115	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	150	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
8	64	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
9	60	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
10	65	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		
11	63	Z					2/3	BR	GR	DO							VRG			
	100	Z		1				WI	GR							BHC		DEZ		

Betekenis van de afkortingen:

LDO – Onderzijde boortraject

Lithologie:

GD – Onverharde sedimenten: G = grind, K = klei, L = leem, V = veen en Z = zand

Bijmengsels: BK = bijmengsel klei, BS = bijmengsel silt, BZ = bijmengsel zand, BG = bijmengsel grind, BH = bijmengsel humus. Betekenis toegevoegde cijfers: 1 = zwak, 2 = matig, 3 = sterk en 4 = uiterst.

Kleur:

HK = hoofdkleur, BL = blauw, BR = bruin, GE = geel, GN = groen, GR = grijs, OL = olijf, OR = oranje,

PA = paars, RO = rood, RZ = roze, WI = wit, ZW = zwart.

TK = Tweede kleur (kleurafkortingen als boven).

IK = Intensiteit kleur: LI = licht en DO = donker

VLK = Vlekken (V): 2^e en 3^e letter is kleurafkorting als boven, 1 = weinig, 2 = matig, 3 = veel

Overige kenmerken:

CO = Consistentie (C): ZSL-zeer slap, SLA-slap, MSL-matig slap, MST-matig stevig, STV-stevig

PLH = plantenresten (PL0 = geen, PL1 = spoor, PL2 = weinig, PL3 = veel)

VS = veensoorten

SST = Sedimentaire structuren

BHN = Bodemhorizont; BHC = C-horizont

BI = Bodemkundige interpretaties; BOV = bouwvoor , VRG = vergraven, OPG = opgebracht

GI = Geologische interpretaties; DEZ = dekzand

AIS = Archeologische indicatoren